

NOUSIAINEN VADANVAINO/PALO KIRJUNPAJU

Kivikautisen asuinpaikan koekaivaus

A. Vikkula 1982

NOUSIAINEN VADANVAINIO/PALO KIRJUNPAJU

Arkistotietoja

Kunta: Nousiainen

Kylä: Vadanvainio

Kohdeet 1,3, tila Rno 1:4 om. Mv. Taito Rantasalo
 Iso-Heikkilä Vadanvainio
 21270 NOUSIAINEN

Kohde 2 tila Rno 1:9 om. Lääninkuljetus OY

Kylä: Palo

Kohteet 4,5 tila Rno 3:6 om. Autoil. Tauno Tuomisto
 Koljola
 21270 NOUSIAINEN

Sijainti: pk 1044 08 NOUSIAINEN

x = 6726 60-90

y = 564 22-52

z = n.36-37,5

Aikaisemmat tutkimukset: C.F. Meinander 1962, kaivaus

Anna-Liisa Hirviluoto, tarkastuksia

Pekka Honkanen 1981, tarkastus

Anne Vikkula 1981, tarkastus

Aikaisemmat löydöt: KM 15359:1-11, 16103:1-113, 21216:1-5, 21361

Kertomukseen liittyvät löydöt: KM 21630:1-70

Kertomukseen liittyvät kartat: peruskarttaote 1:20000, s. .

yleiskartta 1:500, s. .

yleiskartan pienennös 1:1000 s. .

yleiskartan pienennös, osa 1:1000, s. .

Kertomukseen liittyvät negatiivit: ff. 56124-56132, joista kuvat s. .

Kertomukseen liittyvät diapositiivit: not

(Luettelot kertomukseen liittyvistä kartoista, negatiiveista ja
 diapositiiveista s.)

1. JOHDANTO

(kopioidaan)

2. NOUSIAISTEN KIRJUNPAJUN KOEKAIVAUKSEN TAUSTAA

Torsten Edgrenin suorittaessa Nousiaisten inventointia vuonna 1958 oli sorakuopasta varsineisen ~~xxxxxxx~~ Kirjunnapajun asuinpaikka-
~~lounais~~ alueen ~~xxxx~~puolelta noin sadan metrin päästä löydetty vasarakirves
 KM 10996:1. Myös phjoisempaa Kirjunnapajun talon tienoilta oli tehty
 löytöjä, mutta asuinpaikan kohta jäi vielä havaitsematta, koska
 sorakuoppaa alueella ei vielä tuolloin ollut kaivettu. Vuonna 1962
 kaivettiin Kirjunnapajuun johtavan tien viereen ojaa, jolloin asuin-
 paikka paljastui: päivänvaloon saatiin löydöt numerolla KM 15359:
 1-11. Vielä samana vuonna C.F. Meinander suoritti kaivauksia tilalla
 1:4 Iso-Heikkilä aivan Kirjunnapajuun johtavan tien kaakkoispuolella.
 Meinander ilmoitti tutkineensa koko alueen.

Alue todettiin rasitteista vapaaksi ja siellä aloitettiin soranajo.
 Soraa ajettiin pääasiassa tiloilta 1:4 ja 1:9, mailta, jotka omis-
 tivat maanviljelijä Taito Rantasalo sekä Lääninkuljetus OY. Museo-
 virastoon tuli ilmoitus, että soraa ajettaessa on tehty löytöjä,
 jolloin Anna-Liisa Hirviluoto kävi tarkastamassa paikan. Hän ha-
 vaitti tuolloin ~~xx~~ molemmilla mainituilla tiloilla sekä löydöksiä
 että kulttuurikerrosta. Samalla todettiin, että Palon kylän puolel-
 la sijaitsevalla tilalla 3:6, jonka autoilija Tauno Tuomisto oli
 soranajotarkoituksessa ostanut ja jo ehtinyt kuoria pintamaasta,
 oli löydöksiä. ~~xx~~ Saatuaan tiedon uudesta rauhoituksesta, ~~jäätodettu-~~
~~aanssenotuottavan~~ kohtuutonta häirtää maanomistajat vaativat aluet-
 ta tutkittavaksi ja vapautettavaksi. Koska mahdollisuuksia laajoihin
 tasokaivauksiin ei ollut, päätti esihistorian toimisto määrittää
 asuinpaikan rajat tarkoituksena selvittää tutkimusta edellyttävän
 alueen laajuus sekä vapauttaa mahdolliset turhaan rauhoitetut alueet.

4,
allekirjittaneen joudok

Koekaivausryhmä suoritti kaivaukset 28.6. - 2.7.1982. Apuna oli viisi koululaista. Yhteensä kaivettiin 81 m².

sekä kartoittamassa teknyo. Erkki Metsämäki

3. ASUINPAIKAN SIJAINNIN JA MAASTO

Kirjunpajun kivikautinen asuinpaikka sijaitsee Vadanvainion ja Palon kylissä Pyhän Henrikin kirkolta n. 4 km koilliseen. Nousiainen-Valperi -tieltä Kirjunpajun talolle vievän tien kaakkoispuolella (ks. kartta s.). Asuinpaikka on muinoin sijainnut niemen lounaisrannalla lounaaseen, länteen ja luoteeseen viettävillä rinteillä, jotka kiertävät välittömästi koillisessa kohoavaa kalliota. Löytövyöhyke kulkee 35:n ja 40 metrin korkeuskäyrien välillä ja on nähtävästi joskus ollut yhtenäinen, mutta nykyisin alueen rikkoo suuri sorakuoppa kallion lounaispuolella, kallion ja Kirjunpajun tien välissä. Sorakuopan pohjoispuolella on kohde 1, sen itäpuolella on kohteet 2,4 ja 5 ja eteläpuolella kohde 3 (ks. kartta s.).

Suuren sorakuopan lisäksi alueella on pienempiä sorakuoppia ja kuoppanteita. Kohteen 4 kohdalla on maanpinta kuorittu. Koko alueella on hakattu mäntymetsä ja maanpinta on rikkontunut myös metsätöissä. Aluskasvillisuus on varpua ja sammalta. Alue rajoittuu etelässä ja idässä havumetsiin, pohjoisessa kallioiseen havumetsään ja länessä kapean metsäkaistaleen jälkeen viljapeltoihin.

4. KAIVAUSTEKNIikka

Kaivaustyöt aloitettiin kohteesta 1, jonne paalutettiin 88 metriä pitkä peruslinja 500/12-100 suunnassa kaakko-luode, 6-8 metrin paaluvälein. Peruslinjaan koordinoitiin sen pohjoispuolelle kuusi saman suuntaista linjaa 12-24 metrin välein. Nämä linjat olivat lyhyempiä ja paaluvälit määräytyivät sen mukaan, missä oli ehjää maastoa. Sorakuo-

pan itäpuolitse apupaaluja käyttäen siirryttiin kohteisiin 2,4 ja 5. Ensimmäinen linja 585/184-316 oli 132 metriä ~~pitkä~~ ja paaluvälit 12 metriä pitkiä, se oli peruslinjan 500 suuntainen ja siihen kooro-
dinötu. Täälle linjalle poikittaisia, korkeuskäyriä vastaan kohti-
suoria linjoja, joissa paaluväli oli 8 metriä, paalutettiin maaston
edellytysten mukaisesti pääasiassa ehjiin kohtiin. Myöhemmin kai-
vaustyön kuluessa paalutettiin lisäksi aivan alueen itäkulmaan
lisäyksiä linjoihin 280 ja 292, joista tuli löydöksiä. Linjoissa
184, 196 ja 208 paalut osuivat kuoritulle alueelle, josta oli aikai-
semmin tehty pintalöytöjä.

Kaivaustyöt suoritettiin lapiolla. $\frac{1}{2}$ x1 metrin suuruinen koekuoppa
kaivettiin koordinaattipaalun sille puolelle, joka maastollisesti
näytti helpoimmalta kaivaa, yleensä kuitenkin paalun eteläpuolelle.
Kuopan numero luettiin koordinaattipaalusta huolimatta siitä, mil-
le puolelle kuoppa oli kaivettu. Kuopat kaivettiin kymmenen sentti-
metrin paksuisina kerroksina noin puolen metrin syvyyteen. *Varsinaisen
kaivaustyön lisäksi tarkastettiin alueen kaikin rikkoumat,*

Alueella käytettiin kahta kiintopistettä. Kiintopiste II oli kohteen
1 eteläosassa pienessä maakivessä ja sen korkeus oli 39,22 m y.m.p.
Kiintopiste III sijaitsi sorakuopan kaakkoispuolella, linjan 585
koillispuolella olevassa kivikossa pienessä maakivessä ja sen kor-
keus oli 36,48 m y.m.p. Koska molemmat vaaituksissa käytetyt kiinto-
pisteet ovat vaikeita löytää, siirrettiin niistä korkeus kolman-
teen kiintopisteeseen, KP I, joka sijaitsi suuressa kallionlohkarees-
sa sorakuopan pohjoisosassa. Sen korkeus oli 38,17 m y.m.p. ja se
merkittiin punaisella maalatulla pisteellä. Kiintopisteiden korkeu-
det vaaittiin noin kahden kilometrin päässä lounaassa Nousiainen-
Valpperi -tien varreessa sijaitsevasta valtakunnallisesta kiinto-
pisteestä no 635143, jonka korkeus oli 25,51 m y.m.p.

Koekuopp^{ien} pintakorkeudet vaatiin ja ~~korkeudet~~^{ne} on ilmoitettu absoluuttisina merenpinnasta laskettuina korkeuksina. Tästä syystä koneenkorkeuksia ei ole ilmoitettu. Luvut on merkitty yleiskarttaan, joka on piirretty mittakaavaan 1:500. Kartta on tehty omien kenttämittauksien perusteella ja osittain apuna kaivauksilla olleen tekn. yo Erkki Metsämäen laatiman kartan pohjalta.

5. MAAPERÄ JA KULTTUURIKERROS

Kohteessa 1 sorakuopan pojoispuolella havaittiin koekuopassa 60/478 heikko likaisen harmaanruskea kerros 40-50 cm:n syvyydessä. Paikoitellen kikkamaassa oli myös nokea. Kuopassa 84/478 oli voimakkaan ruosteista hiekkaa ja sen alla kallio. Kuopissa 52/442 ja 52/430 oli 5 cm paksun turpeen ja samanpaksuisen huuhtoutuneen kerroksen alla noin 30 cm:n vahvuudelta voimakkaan punaista löysää ruostemaata ja sen alla vaaleaa hienohkoa hiekkaa.

Kaikissa kuppissa turve ja huuhtoutunut kerros olivat noin viiden sentin paksuisia. Sen alla oli em. poikkeuksia lukuunottamatta puhdas hiekka, joka linjan 60 alapuolella ~~on~~ sekä linjasta 441 pohjoiseen oli hienoa. Ylempänä hiekka oli karkeampaa ja aivan ylimmissä kuopissa linjassa 100 hyvin kivistä, kivien halk. 10-30 cm.

Kohteessa 4 kuoritulla alueella oli päällä 10-20 cm hienoa turpeen sekä paikoin huuhtoutunutta sekaista mylläntynyttä hiekkaa. Sen alla oli hienoa vaaleaa hiekkaa, jossa paikoitellen oli ruostetta. Muutamit kuopat kaivettiin noin metrin syvyyteen, jolloin todettiin noin 60 cm:n syvyydessä alkaen harmaa hiesu.

Kohteessa 5, jossa maanpinta oli ~~enimmäkseen~~ ehjä, oli turve 5-10

cm paksu ja huuhtoutunut 10-15 cm paksu. Niiden alla oli hienoa kellanruskeaa hiekkaa seuraavia ruutuja lukuunottamatta:

- 220/557 Turve 5 cm. Nokea 20 cm. Alla hiesu ja savihiesu
- 244/549 Turve 5-15 cm. Huuhtoutunut 10 cm. Punertavaa likamaata 15 cm. Alla harmaanruskea hieno hiekka.
- 244/557 Turve 5 cm. Huuhtoutunut 5 cm. Punaisenruskea vahva likamaa 10 cm. Itäkulmassa vahva harmaa likamaa 20-50 cm:ssä.
- 256/549 Turve 5 cm. Huuhtoutunut 5 cm. Heikko punertava likamaa 20 cm. Alla harmaanruskea hieno hiekka.
- 256/565 Turve 3 cm. Huuhtoutunut 5 cm. Paikoin punertava, paikoin harmaa melko heikko likamaa 40 cm. Alla ohut kerros hienoa kellertävää hiekkaa ja se alla hiesu.
- 280/533 Turve 5 cm. Huuhtoutunut 5 cm. Hieno ruosteinen hiekka 10 cm. 20 cm:ssä isoja kiviä, halk. 10-15 cm.
- 280/541 Turve 3 cm. Huuhtoutunut 5 cm. Heikko punertava likamaa 15 cm. Alla puhdas korkeahko hiekka, kiviä halk. 30-50 cm 30 cm:ssä
- 280/553 Turve 5 cm. Huuhtoutunut 5 cm. Punertava vahva ~~knxxx~~ likamaa 25-30 cm. Alla puhdas hienohiekka.
- 280/561 Turve 5 cm. Huuhtoutunut 5 cm. Heikko punertava likamaa 10 cm. Alla puhdas hieno hiekka.

Vah.

Likamaata havaittiin paitsi mainituissa koekuopissa myös Läänin-kuljetuksen sorakuopassa tilalla 1:9, kuopan itäkulmassa noin viiden metrin matkalla (ks. ~~knxxx~~ kohde 2 kartalla s. , diapositiivino). Likamaa oli väriltään harmaata ja ulottui noin puolen metrin syvyyteen maanpinnasta lukien. Lähistölle sijoitetussa koekuopissa ei havaittu mitään muinaisjäännökseen viittaavaa. Alemmas lounaaseen mentäessä hiekka oli puhdasta ja hienoa ja muttui aivan alhaalla saviseksi

6. LÖYDÖT

Kaivaystöissä esiin tulleet löydöt ~~XXXXXXXXXX~~ ovat numerolla KM 21630:1-32 ja sprakuoppien reunoista poimitut irtolöydöt numeroilla 21620:33-56. Lisäksi hum. kand. Jyri Saukkonen poimi myöhemmin kesän 1982 aikana alueelta löytöjä, jotka ovat numerolla 21630:57-70. Löydöt jakautuvat seuraavasti:

	kaivauslöytöjä	irtolöytöjä	
saviastian reunapaloja	4	6	kpl
~~XXXXXXXXXX~~ koristeltuja kylkipaloja	5	20	"
koristelemattomia ja rapautuneita saviastianpaloja	2	69	"
kivikirveen katkelmia	-	1	"
Hiomalaakoja	1	2	"
Iskukiven ~~h~~ kappaleita, kvartsia	1	-	"
kvartsiytimiä	2	1	"
kvartsi-iskoksia	32	45	"
kivilaji-iskoksia	34	39	"
palaneita luunpaloja	-	2	"

Kohteessa 1 löydöt keskittyivät pienelle alueelle linjalle 500 sekä heti sen pohjoispuolella oleviin sorakuopanteisiin. Tältä alueelta tuli myös verrattain vähän löydöksiä, : koekuopista vain kaksi iskosta ja kuusi saviastianpalaa. ~~ja~~ Sorakuopanteista löytyi noin viisikymmentä saviastianpalaa, näistä suuri osa yhdestä astin-asta. Koekuopat, joista löytöjä saatiin, on merkitty kartalle s. .

Kohteesta 4 tilalta 3:6, josta aikaisemmin oli pinnasta löydetty iskoksia ja keramiikkaa, löytyi koekuopista ainoastaan ~~xxxi~~ kaksi kvartsi-iskosta. Sen sijaan sorakuopan reunasta kohdasta, jossa todettiin myös likaamaata (kohde 2) ~~XXXXXXXXXX~~ löydettiin joitain saviastianpaloja sekä iskoksia. Samalta asluueelta hieman

alempaa koekuopan 184/577 lähistöltä sorakuopan reunasta löytyi kivikrveen katkelam KM 21630:42. Sorakuopan pohjalta ja alempaa reunamilta löytyi runsaasti sinne valuneita iskoksia, joten vaikuttaa siltä, että paikalla on ollut mahdollisesti rikaskin löytökohde, mutta se on ehditty tuhota soranajossa.

Kohteessa 5 tilalla 3:6 paikallistettiin laajin säilynyt löytöalue metsänreunassa 50-150 metrin päässä sorakuopan reunasta kaakkoon 36:n ja 38 metrin korkeuskäyrien välillä. Alimman löydöllisen kuopan korkeus oli 36,29 m y.m.p. Useimmista kartalle s. löydöllisiksi merkityistä koekuopista löytyi vain 1-3 iskosta. Ainoastaan koekuopista 244/557, 380/541 ja 291/541 löytyi saviastianpaloja ja runsaannin iskoksia. Metsänreunassa olevista ojista ja kuopanteista löytyi joitain iskoksia ja saviastianpaloja melko läheltäkin sorakuoppaa, koekuoppien 184/557 ja 244/557 lähetyviltä. 36 metrin alapuolinen alue tutkittiin pääasiassa tarkastamalla lukuisat maanpinnanrikkoumat, mutta mitään ei löytynyt. Linjan 304 alapuolella olevasta suurehkosta sorakuopasta, josta maanomistaja on saanut rauhoituksesta huolimatta luvan ajaa soraa, on aikaisemmin löytynyt iskoksia, mutta nyt siitä ei uusia löytöjä tehty.

Kohteen 3 koekuopistusta ei ehditty tehdä, koska työssä keskityttiin uhatuimmille alueille. Alueen tarkasti myöhemmin samana kesänä hum. kand. Jyri Saukkonen, joka pöiimi rikkounista saviastianpaloja ja iskoksia.

7. TUTKIMUKSEN TUULOKSET

Koekaivausryhmä kaivoi Nousiäisten Kirjunnajun asuinpaikalle yhteensä 81 koekuoppaa, kooltaan 1x1 metriä. Uhatimpien alueiden laajuus saatiin selvitetyksi. Tilalla 1:4 sijaitseva kohde osoittautui

ennalta arviotua pienemmäksi. Sen alarajaksi saatiin noin 37,5 metriä y.m.p ja rauhoitukseen suositeltavaksi määritettiin maastoon paaluin noin 50x25 metrin suuruinen alue. Hirviliuodon aiemmin toteama kulttuurimaa kohteesta pohjoiseen osoittautui vahvaksi punaiseksi ruostemaaksi.

Kohdeet 2,4 ja 5 tiloilla 1:9 ja 3:6 osoittutivat alunperin yhteiseksi kokonaisuudeksi, joka on saattanut olla hyvinkin paljon todettua laajempi ennen soranajon aloittamista. Kohde 2 muodostuu sorakuopan koillisreunassa olevasta kulttuurimaa ja löytövyöhykkeestä, joka on ehäa hyvin kapeana, korkeintaa parin metrin levyisenä nauhana säilynyt. Kohteessa 4 on pintamaata kuorittaessa ilmeisesti tuhottu kulttuurikerros. Sen sijaan kohde 5 on suhteellisen ehäa. Alarajaksi saatiin noin 36 metriä y.m.p. ja rauhoitukseen katsottiin olevan aihetta noin 15x130 metrin suuruisella alueella, ja sen lisäksi sorakuopan koillispuolisella noin viiden metrin levyisellä ja 70 metrin pituisella nauhalla. Alueet on merkitty maastoon paaluin. Näin ollen tilan 3:6 hakatun alueen alaosa voidaan vapauttaa soranajoon. On huomattava, että kohteen 5 koillispuoli on vaillinaisesti tutkittu, joten asuinpaikka saattaa ulottua pidemmälle metsään. Asuinpaikan laajuus näillä suunnilla on selvitettävä uusien tutkimuksien, mikäli ne joutuvat uhanalaiseksi.

Tilan 1:4 alueella on asuinpaikkaa ilmeisesti jäljellä myös kohteessa 3 sorakuopan luoteispuolella. Tätä aluetta ei ole syytä vapauttaa soranajoon ennen sen tarkempaa kartoittamista.

Kirjunaajusta löytynyt keramiikkaa oli enimmäkseen huokoista ja väriältään punertavaa. Se oli koristeltu kampaleimoin, kaksiosaisin painantein, kuopantein ja kuopin, ts. kampakeraamisten tyylien II ja III:1 koristeaihein.

Kokonaisuutena Nousiaisten Kirjuna-pajun kirkkikautinen asuinpaikka on varsin huonosti säilynyt, mikä johtuu paitsi suuresta, nähtävästi asuinpaikan keskeisen osan tuhonneesta sorakuopasta myös maanpinnan osittaisesta kuorimisesta sekä pienemmistä, lähes koko alueella esiintyvistä kaivannoista. Rauhoitettavaksi suositelluilla alueilla on kuitenkin säästynyt ehjääkin maanpintaa, mutta alueet, jotka tulisi tutkia ennen niiden vapautamista, ovat suojaksi jätetyistä vyöhykkeistä johtuen selvästi rauhoitusalueita pienemmät. Kulttuurikerroksen ei vahvuus ei missään ylittäne puolta metriä. Tulisijojatms. ei tavattu, eikä löytömäärä koekuoppaa kohden missään ollut kovin suuri. Kohteen 1 tutkiminen voidaan tältä pohjalta laskien arvioida voitavan suorittaa melko vähäisin kustannuksin. Muiden kohteiden kaivaminen tulisi maksamaan enemmän, mutta koko tällä hetkellä hakatun alueen kaivays - lukuunottamatta kohdetta 3 - voitaisiin kymmenen kaivajan voimin suorittaa yhden kesän aikana.

Helsingissä 22.11.1982

Anne Vikkula

FK

KERTOMUKSEEN LIITTYVÄT KARTAT

Ote peruskartalta 1044 08 NOUSIAINEN, 1:20000 pain. 1968 Helsinki	A4	s.
Yleiskartta 1:500. ^A artoitus Erkki Metsämäki, Anne Vikkula, Piirt. Leena Hiltula	A1	s.
Yleiskartan pienennös 1:1000, osa (Vadanvai- nion kylän puoli). Rauhoitetut alueet merkitty.	A4	s.
Yleiskartan pienennös 1:1000, osa (Palon ky- län puoli). Rauhoitetut alueet merkitty.	A4	s.

NEGATIIVIT

- 56126 - 56129 Nurmainen Vadausrinne kirjuri
konde 1, N-S (Rautakalo)
- 56130 - 56132 Nurmainen Palo kirjuri
konde 2 SW-NE (Nurmisto)

DRAIT

- 6454
6455
6456
6457

ff. 56130-56132

NOUSIAINEN VADANYAINIÖ KIRJUNPAJU

ff. 56126-56129

YLEISKUVA KIRJUNPAJUN KIVIKAUTISELTA ASUINPAIKALTA, KOHDE 1. ETUALALLA TIEN VASEMMASSA REUNASSA C.F. MEINANDERIN KAIVAUSSKOHTA. NUOLELLA MERKITTY SAVIASTIANPALOJEN KM 21630:33-36 LÖYTÖPAIKKA. N-S.

